

értelmében a választottbíróági ítélet megtámadására is kellő alapot nyújt.

Nagyon kívánatos volna, ha a rendes bíróságok az előttük lefolyó költségjegyzék-perekben a most kifejtett álláspontra helyezkednének, mert a választottbíróóság költségmegállapítása ily módon ugyanazt a praktikus eredményt érné el, mintha az É. T. 18. §-a szerinti alakszerű joghatállyal volna törvény szerint felruházva, anélkül azonban, hogy a jogszabályokban gyökerező megtámadás lehetősége ki volna zárva. Az ily bírói gyakorlat egyfelől emelné azt az erkölcsi súlyt, amely a választottbíróóságot meg kell, hogy illesse; másfelől azonban igen üdvös volna abban a tekintetben is, hogy a választottbíróóság előtt eljáró ügyvédnek saját felével szemben lefolytatott perében nem kellene hosszú időt igénybevevő bizonyítékokkal szolgálni és sokszor igen kényes természetű tanu és okirati bizonyítást szolgáltatnia arra nézve, hogy miről szoltott is az a választottbíróági per, melyben ő eljár, miről tárgyalt ott és mily költség jár ezért? Mindezt pótolná a választottbíróóságnak a saját féllel szemben való költségmegállapító végzése.

Úgy véljük, hogy már ez az utóbbi szempont magában véve is megérdemli, hogy a jogászközönség hangot adjon a választottbíróóság költségmegállapító jogkörének kiterjesztő magyarázata érdekében.

Dr. Fränkel Pál.

Lakfelmondási problémák.

Az új székesfővárosi labkérrendelet, amely jogászi és jogpolitikai szempontból nem egy szinte vívmányszerű intézkedést iktatott rendelkezései közé, gyakorlati alkalmazásánál a problémák egész sorozatát vetette fel. A kialakulatlan bírói gyakorlat folytán a jogászi kutatás hivatott egyelőre arra, hogy az élet sokrétű változatának figyelembevételével, utat törjön a jogalkalmazás egységes haladása számára.

A szabályrendelet az eddigi jogállapottal egyezően a magánúton történt felmondás el nem fogadása esetén annak hatályosságát csak akkor ismeri el, ha az írásbeli közlés hatályossá válásától számított nyolc napon belül a bérbeadó a felmondás érvényességének kimondása iránt a bíróságnál keresetet indít. (58. §: 2. p.) Ez a per rendszertanilag megállapítási pernek tekintendő, bár a Pp. 130. §-ának fogalomszerkesztésébe teljességgel nem illeszthető be. Nem azonos ezzel természetesen a Pp. 131. §-ában hivatkozott megállapítási per sem. A felmondás érvényességének kimondása iránt indítandó per sui generis megállapítási per, minthogy egyes jellegzetessége a Pp. kategóriáit meghaladják.

A bevett osztályozás a megállapítási perek pozitív és negatív változatait ismerik, aszerint, hogy a per valamely jogviszony vagy jogosítvány fennállása, vagy fenn nem állásának megállapítására irányul. Ép a felmondási per szempontjából nem lesz érdektelen annak felismerése, hogy ezen osztályozáson belül is

kétféle magatartás lehet az, amely a felperesi joglépés szükségét előidéz. Akár az ú. n. pozitív, akár az ú. n. negatív megállapítási per tényállásában az alperes 1. tevőleges, vagy 2. mulasztó magatartása az, amely a megállapítási per jogos indítékát megalapítja.

Bár általában, ügyleti kötelezés nélkül, mulasztó magatartásból, tevőleges magatartásra irányuló jogigény nem keletkezik, a jogrend mégis bizonyos fokozottabb jogvédelmet élvező helyzetek biztosítása érdekében a kötelezett részéről tevőleges magatartást is elvár és így a felmondás érvényességének kimondása iránt indított perben a felperesi jogbizonytalanságot alperes negatív viselkedése idézi elő, és szükségszerű okozójává válik a jogrend védelmi beavatkozásának.

A szabályrendelet szerint, ha a fél 8 napon belül a felmondás érvényességének kimondása iránt keresetet nem indít, a felmondás hatályát veszti. (u. o.)

Máris mindennapossá vált az a kérdés, mi a sorsa a felmondásnak, ha a bérlő azt elkésve, a 8 nap lejártá után fogadja el. Bár a szabályrendelet szövege hatályvesztést említ és ebből félreérthetetlennek látszanék a szabályrendeletnek azon felfogása, hogy a 8 nap eltelte után joghatályos elfogadás meg sem történhetik, mégis egyrészt a gyakorlati életnek szüksége, sőt biztonsága, de egyebekben elméleti megfontolása is megokolttá teszi, hogy ezen szigorú álláspontot ne tegyük magunkévá. A szabályrendeletnek talán nem legszerencsésebb szövegezése ellenére nem lesz a szabadelvű felfogás jogszabályellenes.

A felmondás egyoldalú jogügylet, amelynek a lakbérleti jogviszonyban különleges szerepe van. A jogrend a lakáshoz fűződő fokozottabb jogérdek védelme céljából már ott is államhatalmi beavatkozást tart szükségesnek, ahol egyebütt megelégszik a felek ügyleti nyilatkozataival és megállapodásaival. Egeszen különleges tény és joghelyzet a lakfelmondási terület, ahol a megszületése időpontjában kellékteljes és lezárt tartalmú jognyilatkozat joghatásokat eredményztető jellegéhez a jogrend még egy további államhatalmi konzervációs cselekményt: a bírói jogsegély igénybevételét is megkívánja. Ha nem tévedek, ez az egyetlen ilyenmű sajátos jogterület, amelynek még az a hátránya, hogy analog joghelyzetekből kiindulva, nem tudunk a jogrendünk szelleméből fakadó hasonló jogkövetkeztetésekre jutni.

Amidőn a jogrend a váltójogban megkívánja a perbejelentést, ez ugyancsak konzervációs cselekmény, amely azonban nem egy jognyilatkozat, hanem egy kétoldalú szerződéses jogállapot fenntartása érdekében szükséges. Némiképen hasonlít ezen joghelyzethez a biztosítási díjkövetelésre vonatkozó jogszabályainknak azon intézkedése, mely szerint a biztosító azon körülményt, hogy követelését érvényesíteni kívánja, a biztosítottal tudatni és ezen felül még meghatározott időn belül pert indítani is köteles. Nem lesz nehéz felismerni azonban az elvi különbségeket az utóbb említett példa és a felmondási per szerkezete között. A biztosító nem a közlés érvényességének hatályosítása érdekében köteles a pert megindítani, hanem de lege lata intéz-

ményesített lépés, amelynek jogpolitikai szükségét az államhatalom indokolttnak találja.

A szóbeli végrendelet, amelynek hatálya a végrendelet kinyilvánításától számított 3 hónapig áll fenn, ugyancsak némi jellegbeli hasonlatosságot mutat, de egyéb elméleti megkülönböztetések mellett még az a természetszerű eltérés is mutatkozik, hogy itt a konzervációs jelenség a halál, míg esetünkben a per.

De nem fekszik egy síkban ezen joghelyzet a formális jognyilatkozatok rendszerével, ahol a jogrend az ügyleti nyilatkozat formahiányához esetleg az ügylet hatálytalanságát fűzi, mert míg esetünkben mint ahogy említettem, a jognyilatkozat megszületésének időpontjában mint lezárt kellékteljes tartalom jelentkezik, addig a formális jognyilatkozatok formahiányában már a kinyilvánítás időpontjában fogyatékosak.

Ezek szerint fel kell ismernünk, hogy a jog érvényesítésre a jogrend által elismert határidők nem illeszthetők be az elévülési és präclusiv határidők rendszerébe, mert vannak olyan időfolyások, amelyeknek jellegzetességei és az ügyletre vonatkoztatott hatásai lényegesen eltérnek úgy az elévülési, mint a präclusiv határidők tartamából. Amint ahogy a szóbeli végrendelet hatályosságára fenntartott 3 hónap tartalmilag más, mint akár az elévülési, akár a präclusiv határidő, úgy emellett a felmondási per indítására rendelt időfolyam ismételten más jogi elbírálás alá eső, mint a fent hivatkozott jogi idők bármelyike. Jelen cikk keretében csak a felmondási per indítására rendelt időfolyást kívánom vizsgálat tárgyává tenni, és ennek különleges jellegét az említettek után abban találnám meg, hogy a kellékteljes jognyilatkozat hatályához a jogrend bizonyos időn belül konzervációs cselekményt — perindítást igényel. Mindazon időfolyamokat, amelyek akár de lege lata, akár de lege ferenda hasonló tartalommal rendelkeznek, konzervációs időfolyamoknak nevezném.

Az elévült követelések naturális obligációkká alakulnak át. A präclusiv időfolyások után a követelések megszűnnek, véleményem szerint azonban kondictio indebiti-vel itt sem lehet a teljesített fizetést visszakövetelni.

A jogvesztő, a jog „senyvesztő“ (Grosschmid) és jogszüntető határidőknek mindenesetre közös jellemzőjük a jogosított joghelyzetének gyengülése, nincs azonban tételez intézkedés arra, amely a kötelezett teljesítési szándékának útjában állana. A jogapasztó és jogszüntető határidők nyilván a jogosítványokat csak lappangóvá teszik, amelyet életbehívhat bármikor a kötelezett teljesítési akaratnyilvánítása, legalább is annyira, hogy a kötelezett teljesítési nyilatkozata sőt éppenséggel a teljesítés maga hatálytalannak tekinthető ne legyen.

A jogapasztó és jogszüntető határidők tartalmi elbírálásánál nem tudok kiindulni a konvencionális elméleti szemléletből és szükségtelennek tartom, hogy az elméleti álláspontok épségben tartása érdekében a kétségtelenül különböző jellegű és tartalmú joghelyzetek egy-egy kategória Prokrusztesz ágyába bele-

gyömöszöltessék. Végtére az a tétel, hogy az elévült követelés naturális obligációvá válik át, nem megdönthetetlen matematikai tétel, hanem inkább jogpolitikai szempontból fakadt célszerűségi állásfoglalás. A modern jogász helyesen cselekszik, ha a célszerűség, logika és igazságkeresés hármasságával a kezében, a gazdasági helyzet rendszerének függvényében keresi a helyes jogtételeket, tekintet nélkül az elméleti emlékekre.

Az összes jogvesztő és jogapasztó határidők felfogásom szerint nem törölhetik ki örökre a jogrendből azt, hogy egy jogositványt, vagy kötelezést tartalmazó joghelyzet fennállott. Ha célszerűségi szempontból a jogrendet nem is hagyjuk megbolygatni, de éppen célszerűségi szempontok szólnak amellett, hogy amennyiben a felek a jogapasztó és jogvesztő határidő eltelte után a jogosultságot és kötelezést előidéző joghelyzetre visszatérni kívánnak, a jogrend ennek útjába nem állhat. Áll ez a tétel minden irányban és így a konzervációs idők tekintetében is. Ha éppen analógiát keresünk, találó példa a többször hivatkozott szóbeli végrendelet esete. Ha a három hónap a végrendelezéstől kezdődőleg sikertelenül telt el, de az örökösök később a végrendelezést maguk részéről hatályosnak elismerik és annak betartására magukat kötelezik, nyilván irányadó lesz ezen elismerés a hagyatéki osztály tekintetében.

Esetinkben ha az egyébként hatálytalanná vált felmondást a bérló ennek ellenére elfogadja, semmi akadályja nem lehet, hogy akár, mint önálló kötelezés alapján a bérbeadó ezen elfogadás alapján a bérlemény kiürítését ne igényelhesse.

Dr. Ehrnthall Aladár.

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Az angol jogforrások felosztása.¹⁾

A jogforrások felosztása nem tartozik ama kérdések közé a kontinensen, amelyeknek eldöntése különösebb nehézséget jelentene a jogászok számára, sőt azt mondhatjuk, hogy meglehetősen kifejeződött az a rendszer, amelyet a kontinens jogászai e kérdés tárgyalásánál általában véve elfogadnak. Ellenkező a helyzet az angol jogban, ahol a jogforrások felosztásának kérdése számos kontroverziát vet fel és az angoljogi szerzők három nagy csoportba oszthatók aszerint, hogy a jogforrások osztályozásánál milyen rendszert alkalmaznak.²⁾

Az első koncepció, amely talán a legismertebb, a jogforrá-

¹⁾ A budapesti kir. m. Pázmány Péter Tudományegyetem Magánjogi Szemináriuma kiadványsorozatában nemrégiben jelent meg ifj. dr. Szladits Károly „Az angol jog kútfoi“ c. műve. A kitünő és a magyar angoljogi irodalom szempontjából hézagpótló munka 2. §-ának címe: „Az angol jog hármasság felosztása“. Az e §-ban tárgyalt kérdéshez kívánunk az alábbiakban néhány megjegyzést fűzni.

²⁾ Lásd: Lévy—Ullmann: Droit civil comparé, Paris 1936/37. 334. old.